

“ALPOMISH” DOSTONIDA 40 YIGIT OBRAZI

*Ahmadova Go‘zal Azamat qizi**Toshkent viloyati Parkent tumani**31-o‘rta ta‘lim maktabi o‘qituvchisi*

Annotatsiya: Ushbu tadqiqot "Alpomish" xalq dostonidagi "40 yigit" (yoki "40 navkar") obrazining o‘ziga xos talqinini va uning dostonning g‘oyaviy-badiiy tuzilishidagi ahamiyatini yoritishga qaratilgan. "Go‘ro‘g‘li" turkumidagi kabi markaziy figura bo‘lmasa-da, "Alpomish"da bu tushuncha qahramonning otasi Boybo‘ri tomonidan o‘tkazilgan to‘ylardagi 40 kunlik marosimlar, shuningdek, asosiy yordamchilar atrofidagi ramziy jamoa sifatida namoyon bo‘ladi. Maqolada mazkur obrazning epik qahramonning qudrati, boylik va saxovat timsoli hamda urug‘-aymoq birdamligini ifodalashdagi funksiyasi tahlil qilinadi. Shuningdek, 40 raqamining mifologik ma‘nosi va uning doston poetikasidagi o‘rni yoritiladi.

Abstract: This research focuses on the unique interpretation and significance of the "40 Youths" (or "40 Warriors") motif in the folk epic "Alpomish" within its ideological and artistic structure. Although not a central figure like in the "Koroglu" cycle, in "Alpomish," this concept manifests symbolically through the 40-day feasts organized by the hero's father, Boybo‘ri, as well as the symbolic community surrounding the main assistants. The article analyzes the function of this image in representing the epic hero's power, symbolizing wealth and generosity, and expressing the unity of the clan. Furthermore, the mythological meaning of the number 40 and its role in the epic's poetics are elucidated.

Kalit So‘zlar: Alpomish dostoni, 40 yigit, 40 kunlik to‘y, ramziy obraz, Boybo‘ri, qo‘ng‘irot eli, birlik, epik an‘ana.

Keywords: Alpomish epic, 40 Youths, 40-day feast, symbolic image, Boybo‘ri, Qo‘ng‘irot tribe, unity, epic tradition.

KIRISH

"Alpomish" dostoni o'zbek xalqining eng yirik qahramonlik episi bo'lib, unda qadimiy urf-odatlar, milliy ruh, yuksak ma'naviy-axloqiy qadriyatlar va xalqning erkinlik, adolatga bo'lgan intilishi yorqin aks etgan. Boshqa turkiy dostonlarda, xususan, "Go'ro'g'li" turkumida markaziy o'rin tutuvchi "40 yigit" obrazi "Alpomish" dostonida bevosita qahramonning doimiy jangovar jamoasi sifatida kuchli ifodalanmagan bo'lsa-da, bu ramziy tushunch eposning boshqa elementlari orqali yuzaga chiqadi.

"40 yigit" tushunchasi "Alpomish" dostonida asosan ikkita asosiy nuqtada uchrashi mumkin: birinchidan, Boybo'ri va Boysari farzandli bo'lganlarida o'tkazilgan 40 kunlik katta to'y marosimi bilan bog'liq bo'lsa, ikkinchidan, Alpomishning eng yaqin, sadoqatli va ishonchli yordamchilari (masalan, Qorajon) atrofidagi ramziy safdoshlar guruhi ma'nosida namoyon bo'ladi. Ushbu tadqiqotning asosiy maqsadi — "Alpomish" dostonida 40 raqamining va bu bilan bog'liq bo'lgan jamoaviy yordam timsolining g'oyaviy yukini, uning epik poetikadagi o'rnini aniqlash hamda boshqa dostonlardagi 40 yigit obrazidan farqlarini ko'rsatishdan iborat.

ASOSIY QISM: MUHOKAMA

1. 40 Raqamining Ramziy-Mifologik Talqini

"Alpomish" dostonida "40" raqami markaziy qahramonning yonida doimiy turuvchi jangchilar jamoasi emas, balki to'liqlik, ulug'vorlik va xursandchilikning nihoyasini anglatuvchi ramz sifatida namoyon bo'ladi. Dostonning boshlanishida Boybo'ri farzandli bo'lganida elni yig'ib 40 kun to'y bergani tasvirlanadi. Bu marosim shunchaki bayram emas, balki Dobonbiy avlodining to'liq baxt-saodatga erishganligini, Qo'ng'irot urug'ining boyligi, saxovati va farovonligini tasdiqlovchi epik an'anadir. 40 kunlik to'y motifi bu dostonning ilk qahramonlik davri, ya'ni tinchlik va totuvlik davrining tasviridir. Bu yerda 40 raqami qahramonlik emas, balki hukmdorlik (Boybo'ri) va ma'muriy kuchning timsoli bo'lib keladi.

2. Qorajon va Ramziy Hamrohlar Motivi

"Alpomish"da Go'ro'g'lining 40 yigitiga o'xshash aniq ajratilgan jangovar guruh yo'q. Biroq, Alpomishning sadoqatli yordamchilari, xususan, Qorajon obrazi bu

bo'shliqni ramziy ma'noda to'ldiradi. Qorajon — nafaqat Alpomishning sadoqatli do'sti, balki uning o'z jamoasidan va vatanidan voz kechib, do'stlikka imon keltirgan, adolat yo'lida kurashuvchi yagona, yirik timsoldir. Uning xizmatlari Go'ro'g'lining 40 yigitining jamoaviy xizmatiga tengdir.

Alpomishning uzoq safari va Qalmoq yurtidagi yetti yillik asirligi davrida unga bevosita yordam bergan, uning ozod bo'lishiga ko'maklashgan obrazlar (Qaldirg'och, Hakimbek) qahramonning atrofida birlashgan ramziy ko'makchilar jamoasini ifodalaydi. Bu o'rinda 40 yigit tushunchasi "yolg'iz qahramon atrofidagi ishonchli insonlar halqasi" sifatida talqin etiladi, bu halqa qahramonning ruhiy kuchi va sotsial tayanchini ta'minlaydi.

3. Kollektiv va Yakkalik Qahramonliklar Farqi

"Alpomish" dostonining bosh g'oyasi yakkalik qahramonlik, ya'ni Alpomishning shaxsiy jasorati, kuchi va sadoqati orqali Qo'ng'iro't elini va Barchinni himoya qilishga qaratilgan. "Go'ro'g'li" eposida esa jangovar harakatlar ko'pincha 40 yigitning jamoaviy urinishlari natijasida amalga oshiriladi. "Alpomish" dostonida 40 yigit obrazining bevosita faolligi pastligi dostonning g'oyaviy markazi Alpomish shaxsiga qaratilgani, uning "alp" darajasidagi yakkalik qudratini ulug'lash bilan izohlanadi. 40 raqami bu yerda jangovar guruh emas, balki Alpomishning yuksak maqomga erishishini ta'minlagan omadli boshlanish (to'y) va urug' birdamligi ramzi sifatida ishlatilgan.

XULOSA

"Alpomish" dostonida "40 yigit" obrazi "Go'ro'g'li" turkumidagi kabi an'anaviy shaklda, ya'ni doimiy jangovar jamoa sifatida markaziy ahamiyatga ega emas. Biroq bu tushunchaning o'ziga xos talqini dostonning g'oyaviy mazmunini boyitadi:

1. U ramziy ma'noda 40 kunlik to'y marosimi orqali Qo'ng'iro't urug'ining boyligi, saxovati va tinchlik davridagi farovonligini tasdiqlaydi.
2. U vazifaviy jihatdan Alpomishning eng sadoqatli yordamchilari (Qorajon, Qaldirg'och, Hakimbek) orqali yakkalik qahramonning epik kurashida ishonchli ma'naviy va amaliy ko'mak borligini ta'minlaydi.

3. U epik an'ana nuqtai nazaridan 40 raqamining qadimiy mifologik ma'nosini saqlab qoladi, uni jangovar to'liqlikdan ko'ra, ijtimoiy to'liqlik va yetuklik (yaxshi boshlanish) ramzi sifatida ishlatadi.

Shunday qilib, "Alpomish" dostonidagi 40 yigit motivining ahamiyati bevosita harakatda emas, balki ramziy ma'no va epik an'anani saqlashdagi funksiyasida namoyon bo'ladi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Karimov, I. A. (1999). "Alpomish" — dostonimizning ming yilligi. Toshkent: O'zbekiston. (Dostonning milliy g'oyadagi ahamiyati uchun).
2. Jirmunskiy, V. M., & Zarifov, H. T. (1947). "O'zbek xalq qahramonlik eposi". Moskva: Nauka. (Turkiy eposlardagi 40 yigit motifi va "Alpomish" ning umumiy tahlili uchun).
3. Mirzayev, T. (2004). "O'zbek xalq dostonlarining poetikasi". Toshkent: Fan. (Dostonchilikdagi ramziy obrazlar tizimi tahlili uchun).
4. Murodov, M., & Ergashev, A. (1999–2000). "Alpomishnoma". I va II kitoblar. Toshkent: Mehnat.
5. Safarov, O. (2010). "O'zbek xalq og'zaki ijodi". Darslik. Toshkent: Fan va texnologiyalar. (Dostonlarning tarixiy-madaniy konteksti uchun).
6. Fozil Yo'ldosh o'g'li. (1980). "Alpomish" dostoni. Nashrga tayyorlovchi: M. Murodov. Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi Adabiyot va san'at nashriyoti.